

[Omrežje e-seniorji 55+](#)

Če nekomu povemo vse, kar vemo, nam še vedno vse ostane.

Dediščina preteklosti – dota prihodnosti Slovensko ljudsko izročilo v dobi digitalizacije

[Dušica Kunaver, predsednica, Turistično in kulturno društvo NAŠE GORE LIST](#)
Dusica@Kunaver.com

16.05.2023

Slovenija je nenavadna dežela.

Pred 60.000 leti je neki davni neandertalec v votlini Divjih bab ob Idrijci iz medvedove kosti izdelal najstarejše glasbilo na svetu. Pred nekaj leti je na repliko te neandertalčeve piščali glasbenik Ljuben Dimkaroski zaigral evropsko himno pred osuplimi arheomuzikologi, zbranimi na srečanju na Kitajskem.

Pred 5000 leti je neki kamenodobni mostiščar na Ljubljanskem barju konstruiral prvo vozilo na svetu. To njegovo kolo z osjo je prav enako, kot so danes podvozja vseh naših avtomobilov – dvoje koles povezuje os.

V naši deželi so neuki, nepismeni kmetje že pred stoletji gradili kozolce-toplarje, ki jih danes prištevamo v svetovni vrh ljudske gradnje. Kozolci nosijo ime po kozlu, ki je bil poganskemu bogu Perunu posvečena žival. Perun, bog strele, zato ni metal strel v kozolce. Grajeni so tako trdno, da jih tudi potres ne podre.

Neki gorenjski kmet je začetnik evropske znanosti o čebelarstvu (Anton Janša).

Slovenske panjske končnice spadajo v svetovni vrh ljudskega slikarstva. Na svetu ni dežele, kjer bi neuki ljudski slikarji na 600 motivih naslikali zgodovino, pobožnost, nagajivost, vsakdanjik in praznik v svoji deželi.

Živimo v deželi, ki je preživela tisoč let tlačanstva pod tujim gospodarjem, tri stoletja turških vpadov, štiri stoletja kmečkih puntov in ob tem še vse lakote, kuge, vojne, kobilice, a je v današnji čas prinesla deset tisoče ljudskih pesmi, pripovedi, šeg

Pri nas ima vsaka vas svoj glas – glasi ljudske rek. Da je to dobesedno res, sem se prepričala v zadnjih tridesetih letih, ko sem s predavanji o ljudski dediščini hodila po naši deželi - po šolah, vrtcih, društvih in domovih za ostarele.

Skoraj gotovo v Evropi ni dežele, ki bi tako neizmerno bogato ljudsko dediščino prinesla prav do današnjih dni, do časa digitalizacije.

Znanje se danes ne prenaša več tako kot nekoč - od ust do ust, iz roda v rod. Digitalizacija je zmanjšala in združila cel svet - informacije so množicam ljudi postale lahko in nadvse hitro dostopne. Vendar svet se je začel vrteti hitreje, pri tem pa je nastala nevarnost, da bi se stare - »počasne« - vrednote začele izgubljati in pozabljati.

Če želi naš narod ohraniti svoj lastni, dragoceni, stari obraz, če se ne želi izgubiti v povprečnosti globaliziranega potrošništva, se mora začeti zavedati svojih vrednot. Zavedati se jih moramo, ne le vedeti o njih. Predvsem pa moramo staro dediščino pritegniti v današnji čas. Le kako?

Vzemimo na primer gospodarstvo. Gospodarstvo potrebuje marketing! Kaj če bi se gospodarstvo zavedalo prednosti kulturnega marketinga?

Ali se zavedamo, da je vsa moderna industrija zrasla iz ljudskih korenin. Lesna industrija je zrasla iz znanja starih mojstrov, ki so gradili ne le kozolce, ampak so izdelovali tudi lesene mehanizme za vodne mline, za vodne žage, lesene tkalne stroje ... Tekstilna industrija ima svoje začetku v znanju vaških predic in tkalcev. Težka industrija se je začela v vaških kovačijah. Znanje vendar ni padlo z Marsa. Znanje ne pada od zgoraj dol, ampak raste od spodaj gor!

Kaj pa turizem? Turizem se vendar sestoji iz naravnih lepot in kulturne dediščine. Obojega ima naša dežela na pretek. Kako z lahkoto bi turizem obogatili z ljudskimi šegami in pripovedmi o posameznih krajih.

In pa šolstvo! Koliko lepše prijetnejše in zanimivejše bi bilo šolanje naših otrok in mladine, če bi v šoli kdaj zazvenela vesela domača pesem, če bi se na šolskem dvorišču med odmorom otroci kdaj igrali »ristanc« in »rinkce talat«. Če bi učenci med poukom poleg znanstvenih resnic izvedeli tudi, da so gorske vile napolnile Blejsko jezero, da je povodni mož sodeloval pri nastanku Cerkniskega jezera, ker je želel pomagati dvema zaljubljenca.

Je naša šola pozabila na staro šolsko modrost: Potrkaj otroku na srček, da ti glavo odpre! Preden bi se učili o lisički, bi otroci lahko zapeli pesem Lisička je prav zvita zver. Stara pesem, bajka, basen, pravljica, pripoved, pregovor, šega ... bi še kako lahko obogatili in razvedrili otroštvo in mladost današnjega rodu.

V današnjih dneh živimo v izjemnem, nenavadno prelomnem času. Od nas odhajajo zadnji mlatci, ki so mlatili s cepci; zadnji kosci, ki so kosili s koso; zadnje žanjice, ki so žele s srpi; zadnje predice, ki so predle na kolovratu. Danes so stari 90, 95 let. Ko bodo odšli od nas, bo z njimi odšla v zgodovino starosvetna slovenska vas. Istočasno, ko odhaja od nas ta zadnji starosvetni rod, med nami raste prvi rod mladine v digitalizirani dobi.

Digitalizacija ima možnost priklicati stare dragocenosti v naš čas in jih ohraniti za prihodnost. Danes mladina že v osnovni šoli obvlada snemanje filmov s telefoni. Namesto da mladina uporablja telefone za škodljivo zasvojenost, bi znanje in sposobnosti o digitalizaciji lahko usmerila v nadvse dragoceno smer. Vendar tega mladina ne more narediti sama. Tu imajo starši in učitelji današnje mladine svojo vlogo in – dolžnost!

V vsakem kraju bi mladi lahko poiskali ostarele krajane, ki bi v kamero povedali stara sporočila svojega kraja, ki jih danes, razen njih, ne ve nihče več. Kaka stara gospodinja bi vedela povedati, kakšen je bil obvezen jedilnik na dan košnje, ko so kosci in grabljice iz cele vasi kosili na njenem travniku. Ti jedilniki niso bili nikjer zapisani, bili so pa dolga stoletja strogo spoštovani. Kak starec pa bi v kamero lahko povedal, kako je bilo v davnih dneh, ko je kot eden od vaških fantov, pomagal pripravljati ceremonije za svatbo v domači vasi. V vsaki vasi je imela svatba svoje posebnosti, ki so bile v sosednji vasi že malo drugačne. Ne le svatbe, vse šege so pri nas krajevno obarvane, zato je tako zelo pomembno ohranjati krajevno ljudsko dediščino - rešiti, kar se rešiti da! Šege, pesmi, pripovedi so v naši deželi pomagale preživeti trda, dolga stoletja, ko je naše ljudstvo sanjalo o svobodni, lastni domovini.